

Úvod

Ačkoliv existence etnologie, stejně jako kteréhokoliv jiného vědního oboru, předpokládá vícero provázaných rovin – od personálního a institucionálního zázemí, vnitrooborové diskuze, dialogu s veřejností, financování, či tematického zakotvení – za její stěžejní rozměr je nutné označit výzkum. S přesvědčivými výzkumnými výsledky totiž stojí a padá každá vědní disciplína. Tato skutečnost by nás měla vést nejen k pozornosti věnované výzkumu, ale také k jeho neustálému promýšlení, neboť pouhé následování již vyšlapaných výzkumných cestiček sice povede ke kvantitativnímu nárůstu vědeckých výsledků, kvalitní oborové bádání však nezaručuje. Etnologii definují okruhy témat, na něž se soustředí, osobitě kladení otázek, které pokládá, a soubor specifických výzkumných metod a technik, které k nalézání odpovědí využívá. Soubor takových základních kamenů výzkumu není neměnný – v dějinách etnologie i v současnosti dochází k jeho rozšiřování. Vedle této vnější dynamičnosti však nelze podceňovat ani dynamičnost vnitřní, spočívající v nalézání nových kombinací frekventovaných témat, výzkumných otázek a využívaných metod a technik, s nimiž je nerozlučně spjata pramenná základna. Takové promýšlení předpokládá pochopitelně znalost základů etnologického výzkumu, k nimž neškodí se čas od času vracet. A právě v tomto má být tato příručka nápomocná.

Příručka vznikla v rámci jedné z klíčových aktivit projektu ESF OP VK Rozvoj spolupráce a zvyšování výzkumných kompetencí v síti etnologických institucí, která realizovala vedení předmětu Terénní výzkum I. Vedle ideového zázemí ji tak již od počátku doprovázel požadavek praktičnosti.

Na svých stránkách příručka představuje etnologický výzkum v širší perspektivě, snaží se postihnout i interdisciplinární přesahy v oblastech, kde etnologie využívá, či by měla využívat, výsledky jiných vědních oborů. Problematika etnologického výzkumu je rozprostřena do čtyř hlavních kapitol, podle typů využívaných pramenů, přičemž s pramennou základnou jsou úzce spjaty soubory specifických výzkumných metod, stejně jako v některých případech specializované instituce. Kapitola *Etnografický výzkum* se tak ve svém – nikoliv jediném možném pojetí – věnuje problematice terénního výzkumu lidských jedinců a společenství v badatelově přítomnosti. Aplikace úzkého chápání etnografického výzkumu, které nekorresponduje s českou tradicí široce koncipované etnografie, nebylo motivováno přiblížením se vnímání etnografie v antropologii (ethnography), ale ryze praktickými důvody s ohledem na koncepci celé příručky, přesnou představou korpusu informací, které je do ní nezbytné umístit, a snahou o zavedení smysluplného systému v nich. Dvě následující kapitoly nesoucí název podle paměťových institucí uchovávajících svěbytné typy pramenů také mohou studentovi přinášet drobné významové nejasnosti. Kapitola *Archivní výzkum* se obrací k historické tematice a k historickému kontextu současných jevů a zaměřuje se na historické písemné prameny a archivy jako instituce, v nichž jsou shromážděny, a výzkum v nich, přičemž by možná pro ni byl vhodnější název „historický výzkum“. Další kapitola *Muzejní výzkum* se zaměřuje na hmotné předměty, ať již jako prameny, či objekty etnologického výzkumu, a muzea, v nichž jsou takové předměty institucionálně shromažďovány, včetně bádání v nich. Závěrečná kapitola *Archeologický výzkum* přibližuje postupy příbuzné disciplíny, které sice etnolog sám o sobě nemůže realizovat, nicméně může využívat jejich výsledků, stejně jako může být nápomocný při jejich interpretaci.

Ačkoliv by se podle jednotlivých kapitol i jejich rozsahu mohlo zdát, že tato příručka preferuje historický program etnologie, zaměřený tematicky do minulosti, není tomu tak. Pouze reflektuje skutečnost, že výzkum historických témat vyžaduje specifické dovednosti a znalosti, o nichž chce studenty etnologie rámcově poučit. Její struktura nemá vést k umělému odlišování jednotlivých druhů výzkumu, ale naopak k rozproštění výzkumných možností před studenta, který by je měl v rámci realizace jednoho výzkumu integrovat tak, aby jedno téma bylo řešeno na základě co nejširší a nejrozmanitější pramenné základny a za použití co nejširšího spektra metod. Tato snaha nalézá konkrétní výraz na stránkách předkládané příručky, neboť sám čtenář pozná, jak se jednotlivé kapitoly proplétají a na sebe odkazují, a to nejen z důvodu, že by na mnoha místech musely zaznívat totožné skutečnosti.

Jednotlivé kapitoly zachycují praktické minimum informací nezbytných k realizaci jednotlivých druhů výzkumů, totožný program však v nich nebylo dost dobře možné realizovat nejen z důvodu vyhnutí se opakování, ale také skutečnosti, že přeci jenom rozdílnost výzkumů nalézá výraz v rozdílných rovinách, např. v institucionálních rámcích výzkumu, který pro etnografický výzkum v českém prostředí absenteje (což však neplatí pro všechny země).

Na závěr bych rád za autorský kolektiv poděkoval recenzentům, Martině Pavlicové a Miroslavu Válkovi za jejich připomínky, stejně jako všem institucím i jednotlivcům, kteří nám poskytli fotografie k naplnění obrazové přílohy, a Danu Drápalovi, který mi byl v tomto směru velmi nápomocný. Vám, studentům etnologie, doporučuji číst příručku z důvodu zmiňovaných vazeb mezi kapitolami celou od začátku až do konce. Přeji vám při tom alespoň stejné množství zábavy, jaké doprovázelo její vznik.

Roman Doušek